

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Speculum Monasticum

In Quo Totius Religiosæ disciplinæ Casus, Regulæ & difficultates clarè videntur, breviter explicantur & resolvuntur Canone, rationibus & Patrum auctoritatibus

Philippus <a Domina Nostra Septem Dolorum>

Augustæ Vindellicorum, 1688

Cap. XLIII. De Accusatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40761

CAPUT XLIII.

De Accusatione.

SUMMARIUM.

*Quid sit accusatio, & quas requirat
solemnitates.*

An aliquis obligetur ad accusandum.

*An religiosus possit accusare Laicum,
vel Clericum.*

*An proprium Superiorem, vel alium,
ejusdem aut alterius ordinis.*

*An Laicus, vel Clericus possit religio-
sum accusare.*

*An possit religiosus accusare in causa
sanguinis.*

*Ad quem spectet accusatio quando in-
terfectus, vel laesus fuit religiosus.*

*An possit iudex procedere sine accu-
satore.*

*An accusator, deficiens in probatione,
sit calumniator, & pœna talionis
plectendus.*

- X. *An regulares teneantur servare apices juris in accusatione.*
 XI. *Quinam ab accusatione repellantur.*
 XII. *An accusator possit desistere in capta accusatione.*
 XIII. *Quot testes requirantur, & an iuramentum sit necessarium.*
 XIV. *An secretum monitio debeat precedere.*

I. Accusatio est delatio alicujus delicti, coram iudice competente facta, ut ab eo vindicta sumatur ad exemplum, ut ceteri ab eodem crimine libi caveant, ita *Rodericus tom. 2. quest. 7. num. 1. Lessius lib. 2. de justit. & jure, cap. 30. de accusat. dubit. 1. n. 1.* Et licet iste modus procedendi per accusationem videatur repellendus à iudicibus regularibus, utpote quod religiosorum paci, & tranquillitati ita repugnare videatur, ut etiam in multis religionibus non permittatur, eo, quod per denunciationem suppleri possit, tamen casibus quo admittatur, quia etiam fieri potest sine iniustitia, ut, qui injuriam passus est contra injuriantem, agat ad justam vindictam, & sine peccato contra charitatem, ut si non ex odio, vel ex affectu religionis, ne similes injuriæ introducantur, vel ex affectu refarciendi justum honorem, vel

bonum nomen fiat, loco & tempore oportu-
 ne; mala enim non est ex sua natura accusatio,
 sed aliquando justa & necessaria; nisi is, qui
 accusat vindictam, præ oculis habeat, tunc enim
 mala est sine dubio, quia limites excedit chari-
 tatis, & ideo non confuitur, *Lex ana tom. 1. cap.*
17. num. 22. Rodericus sup. art. 1. Thomas de
visu, de Visit. regul. tract. 1. cap. 4. n. 6.

Sex ad accusationem requiruntur solemnita-
 tes. *I.* Ut fiat in scriptis, quia, quæ verbis so-
 lum proferuntur, facile evanescunt, & oblivioni
 traduntur, ut docet *D. Thomas 2. 2. quest. 68.*
art. 2. In delictis tamen levioribus non est ne-
 cessarium, ut accusatio in scriptis ponatur, prout
 determinatur in *l. Levia, ff. de accusat. Rodericus*
sup. II. Ut exprimat dies & annus, quo inten-
 ditur, quamvis multi DD. testentur non esse ne-
 cessarium, & parùm ad rem facere. *III.* Ut no-
 men accusatoris, & accusati exprimat, estque
 omninò necessaria, quia debet constare, quis sit
 accusator, & accusatus. *IV.* Debet exprimi spe-
 cies delicti, in hoc enim fundatur intentio accu-
 santis. *V.* Locus & tempus, scilicet annus, &
 mensis, quo delictum fuit commissum, quod si
 omittatur in accusatione criminali, nulla fit ac-
 cusatio, quia accusatio redderetur incerta, & lu-
 berica, & reo eriperetur facultas se defendendi,
 probando negativam, & testes convincendo
 falsè. *VI.* est inscriptio accusantis, qua accusator
 obligat ad probandum sub pœna talionis,
 r 3 quam-

quamvis in foro seculari hoc non sit in usu, in foro tamen Ecclesiastico, ubi servatur jus Canonicum, necessaria est: Verum, etsi in foro seculari non additur, tamen tacite intelligitur ex legis dispositione, praesertim si deprehensus fuerit accusator per calumniam accusasse: & hoc totum colligitur ex l. *Libellorum ff. de accusat. & ex Aretino in practica criminali, de accusat. cap. 6. Aldretus lib. 6. de religios. disciplina cap. 4. Lesfius de just. & jure sup. Lexana sup.*

II. Quamvis in privata causa vel propria, non teneatur quis accusare, vel denunciare delinquentem, tamen, ubi crimen in commune damnus corporale vel spirituale redundat, & aliter perfecte remedium adhiberi non potest, quia necesse est, ut non tantum damno obvietur, sed etiam, ut reus puniatur ad arcendum alios; tunc tenetur ille, qui tale crimen probare potest, accusare vel denunciare, *D. Thom. 2. 2. quest. 61. art. 1.* In criminibus vero, non perniciosis, in futurum nemo accusare tenetur ex l. *unica C. ut nemo inuitus. Layman. lib. 3. tract. 6. cap. 3. n. 6.* modò tamen denunciator existimet se effecturum, ut fides ipsi & testibus habeatur, quia alioquin frustra laboraret, & suspicioni calumniae se objiceret *Lexana verbo judex, n. 8. & Rodericum sup. art. 4.*

III. Religioso non licet absq; sui Superioris licentia esse actorem aut accusatorem, ita, ut iudicium cum illo actum, sit nullius momenti, quia, ut

sit legitimus, debet constare iudice, accusa-
 re, & reo legitimis, ex *cap. forum, de verbor. si-*
gnificat. & communiter ex DD. illud autem iudi-
 cium careret accusatore legitimo. *Sanchez lib. 6.*
Decalog. cap. 12. num. 12. & notat ibi num. 13.
 Solle Superiorem, si voluerit, habere ratum ju-
 dicitium, in quo religiosus fuit actor, vel accusator
 sine eius licentia. Unde non potest religiosus
 accusare Clericum vel Laicum, nisi agatur de bo-
 nis publico etiam intendendo prosequi injuriam
 sibi factam, sine tali licentia, sine qua nihil agit
 in iudicio, neq; potest injuriam sibi illatam re-
 mittere; si vero Superior sit absens, & periculum
 timor mora, tunc potest agere, & se defendere ab
 injuria illata, non enim est sui juris, & nihil agere
 potest in iudicio per se ipsum, ergo eget licentia
Rayman. lib. 4. tract. 5. cap. 11. num. 1. quia reli-
 giosus, cum omne jus suum in monasterium
 transfulerit, ac sit veluti mortuus, comparatur
 servo; servus autem in iudicio neq; agere, neq;
 conveniri potest, *l. his nulla, l. vix de judiciis,*
Rayman. C. eodem, & sicut non potest agere, ita
 non potest injuriam sibi illatam remittere, quia injuria
 confertur facta toti monasterio; igitur actio inju-
 riarum Superiori, & monasterio competit, *Bor-*
mann tom. 5. praxis criminalis, cap. 16. à n. 18.

I V. Religiosus suum Superiorem volens ac-
 cusare, & contra illum agere, non tenetur expe-
 ctare aliquem consensum; utitur enim jure suo,
 necq; illi illi accusare & denunciare illius cri-
 men,

men, maxime, si hoc cedit in utilitatem monasterij *cap. ex parte 1. 1. de accusat. & gloss. ibi, verbo alia. Bordonus sup. num. 24.* tuncq; debent illi administrari expensæ necessariæ de bonis monasterij, quod intellige, si nullum habeat ad suos usus peculium destinatum, *Castro Palao part. 3. disp. 4. puncto 12. §. 2. num. 6. & Bord. sup. n. 24.* Quod etiam locum habet, quando de licentia Superioris causam agit cum alio religioso ejusdem ordinis, vel alterius; & pari ratione expensæ debent administrari superiori accusato. Licentia enim & facultas se defendendi esset inutilis, si media non suppeditarentur ad se defendendum; multi tamen existimant, quod, si quis propriam tantum causam agit, non teneri monasterium ad expensas, & alij multi contrarium tenent, ne offensus religiosus maneat indefensus.

Hic est notandum, quod, si quis contra suam Superiorem agit pendente lite, tenetur ei obedire sicut antea, adhuc enim Superior officio suo fungi debet, cum illo non sit privatus; non tenetur tamen illi obedire in desistendo à lite, vel accusatione; cum in hoc non subdatur illi, sicut subditur in omnibus aliis, *Lexana verbo Accusator, num. 4. & 5.* Nota etiam, quod quotiescunq; licet religioso in iudicio agere, licet etiam illi procuratorem constituere, quia, cum possit id per se, poterit etiam & hoc per alium.

V. Laici Clericum accusare non possunt, nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur *Alvarez lib.*

de relig. disciplina, cap. 4. num. 7. imò pro-
 ventur contra illum ferre testimonium cap. te-
 monium Laici adversum Clericum nemo recipiat
 q. 1. est Sylvestri Papa, & Alexand. III. nisi
 de bono publico, & incertis casibus, de
 in cap. de testibus dicemus. Clerici vero
 prohibentur accusare religiosos, vel te-
 stificari contra illos, vel pro illis; & ideo simpli-
 ter admittuntur, quia communiter ratione sta-
 tue professionis præsumuntur bonæ, & inte-
 ritamæ, nisi clarè constet de opposito. Bordon²
 num. 31. Accusare verò suum correligio-
 um de injuria sibi illata coram Superiore unus-
 quisque potest, & Superior tenetur vindicare in-
 iurias; & delinquentes punire, & querelam acce-
 dere, etenim & inter regulares justitia locum
 habere debet, & inter illos exerceri, cum justitia
 virtus communis, unicuique tribuens, quod suum
 est. Castro Palao supra, num. 6. Bordon. sup. n. 23.
 VI. Religiosi omnes, sicut & alij Ecclesiastici,
 prohibentur accusare aliquem apud iudices se-
 culares in causa sanguinis ordinaria; colligitur
 ex cap. sententiam sanguinis, titul. ne Clerici, vel
 Monachi; ibi. Gloss. Clericis prohibentur omnia
 ex quibus sequitur, vel sequi potest vite amissio,
 vel sanguinis effusio, & cap. postulasti de homicidio,
 & cap. Pralatis de homicid. in 6. in utroque enim
 capite excipiuntur casus, in quibus id fieri per-
 mittitur, scilicet in cap. postulasti, quando non
 accusatur aliquis criminaliter, sed tantum civili-

ter, tamen iudex exercuit sanguinis vindictam; & in cap. *Prelatis*, quando petitur emenda delinquentis, cum protestatione se non intendere dictam pœnam sanguinis, & tamen iudex illam intulit. Unde inferitur, in aliis casibus id esse illis prohibitum, ac proinde accusantes in causa sanguinis, sequuta morte, vel mutilatione, esse irregulares, cap. *penultimo de homicidio*, hæcque irregularitas vocatur ex delicto, eo, quod illis sit prohibitum accusare. *Bonacin. disput. 7. de irregularit. punct. 1. num. 35.*

Licet tamen regularibus accusare etiam apud iudices seculares sine aliqua irregularitate suos malefactores in sui defensionem, & rerum suarum, etiam super criminibus, quibus mortis pœna debetur, dummodo protestentur, se non intendere pœnam prædictam, ut colligitur ex *Prefatis, cap. postulasti, & Prelatis*, & in his ratio additur in textu, quia daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona liberè deprædandi, *Lezana verbo accusare, num. 18.*

VII. Quando religiosus fuit interfectus, seu læsus sine morte, spectat ad monasterium accusare, pacem facere, & pecuniam recipere ob factam remissionem, quia ipsum tantum censetur læsum in honore, persona, & damnis illatis, ex quacumque causa percussus fuerit religiosus. Itaque Superioris est, ut capitis, accusare, injuriam remittere, & pecuniam compactam recipere *Sanchez lib. 6. cap. 12. à num. 33. ad 40.* Quod si inter-

dictam; defectus aut læsus fuerit novitius, id munus
 a delin- etat directè ad novitium læsum, vel, ipso in-
 dere di- delicto, ad ejus parentes, & consanguineos, non
 illam in- nem ad monasterium; cum enim ille sit adhuc
 esse illis- pareis, habet actionem injuriarum, non enim
 ufa san- pars, & membrum inseparabile à corpore mo-
 esse irre- nasterij, cujus sit sola professione, & ideò nihil ad
 eiq; irre- monasterium pertinet, Sanchez supra num. 34.
 s sit pro- In hoc nemo contradicit, in nihilo igitur mo-
 irregula- nasterium se intromittit, ita Bordonus supra, n. 28.
 m apud VIII. Jus Canonicum, & civile, rationi &
 ate suos- in naturali innixum, decreverunt, ne quis judex
 um sua- procedat in causis criminalibus ad effectum pu-
 rtis pec- nendi delinquentes sine pravâ accusatione,
 non in- n. si legitimus, de accusat. l. illicitas ff. de offic.
 ex Prae- iud. Unde dicit Paulus ad Colossenses 5. Non
 ratio ad- Romanis consuetudo damnare aliquem homi-
 ia truci- num, priusquam is, qui accusatur, habeat presentes
 edandi- ter, vel accusatores, & licet Prælati regulares
 us, seu- possunt punire delicta levia suorum subditorum,
 n accu- tamen eos accusante, cum procedant sine stre-
 e ob fa- tu, & figura judicij; tamen gravia crimina,
 nsetur- ea sine infamia delinquentis non possunt ca-
 atis, ex- rigari, sine accusatore puniri non possunt, ut est
 giosus- doctrina D. Thom. 2. 2. quest. 67. art. 1. & ita
 juriam- Aragonesis 2. 2. quest. 67. art. 7. Quod nul-
 cipere- Prælatus doctus & timoratus condemnat fra-
 uod si- tes suos, his criminibus convictos, absq; eo, quod
 inter- tra eos sit aliquis accusator, & ait insuper,
 od si aliquis Prælatus condemnat eos sine ac-
 cufatore

cusatore aliquo, de numero eorum reputari de-
 bet, qui in sua potestate, ignorantia concomi-
 tante, confidentes, timorem Dei postponentes,
 non bono communi, sed iniquis suis passionibus
 satisfaciunt, & hæc facientes, non solum morta-
 liter peccant, sed ad restitutionem famæ subdi-
 torum remanent obligati, quia contra justitiam
 egerunt. Præterea nulla est constitutio religio-
 nis, quæ jubeat absq; accusatore, & substantiali
 ordine judiciali regulares punire; si enim cri-
 men sit dignum gravi pœnâ, tenetur Prælatus
 fervare jus commune, cui juri non renunciant
 Monachi, & constitutiones, concedentes Præla-
 tis, ut sine accusatore secretè aut publicè puniant,
 intelliguntur de levibus, non de gravibus, & ita
 expedit fieri, ut religioni decor, & honor con-
 servetur, & hoc ita intelligitur in *Concil. Trident.
 sess. 22. de reformat. cap. 6. & 14. & sess. 22. cap. 1.
 de reformat. & sess. 24. cap. 3. & 10.* dum jubet Epi-
 scopo procedere sine strepitu & figura judicii,
 non tamen in gravioribus; sunt tamen aliqui
 casus, in quibus judices possunt sine accusatore
 procedere contra delinquentem, & *I.* quando
 coram judice commissum fuit delictum in præ-
 sentia aliquorum. *II.* Quando contra reum
 sunt indicia, & infamia laborat; in hoc enim
 casu possunt per viam inquisitionis contra ipsum
 procedere. *III.* Quando procedit iudex denun-
 ciatione juridica contra reum, & hæc differt ab
 accusatione, quia in ea denunciatio non tenetur
 pro-

utari de-
 oncomi-
 onentes,
 sionibus,
 n mortu-
 æ subdi-
 iustitiam
 religio-
 stantiali
 enim cri-
 Prælati
 nunciant
 es Præla-
 punians,
 us, & ita
 mor con-
 Trident.
 2. cap. 1.
 ubet Ep-
 a iudici-
 en aliqui
 eufatore
 quando
 in præ-
 tra reum
 ce enim
 ra ipsum
 denun-
 iffert ab
 tenetur
 pro-

obare, quod declarat, ut fit in sancto Officio.
 Quando non procedit, ut iudex, sed ut pater
 correctionem, & non ad vindictam. Inter
 regulares fiscus tenet locum accusatoris; in reli-
 gione nullus fiscus est in usu, nec permittitur. *Ro-*
dericus tom. 2. q. 9. 6. art. 3.
 IX. Accusator, qui falso accusavit, nec pro-
 nit, quod contra accusatum proposuit, talio-
 ni poenam subire debet, prout dicitur in iure,
cap. calumniator 2. quest. 3. & cap. qui non proba-
vit, l. mulier, & l. questum ff. de abolit. Sed quia
 hæ poena jam vix est in usu extra Congregatio-
 nem nostram, relinquatur arbitrio iudicis poena
 æquivalens, & proportionata, juxta qualitates
 delicti & accusantis: Verum, ut dicatur deli-
 ctum probasse, & calumniatorem non esse, satis
 erit, si delictum probavit semiplenè, per famam
 scilicet, vel per unum testem integrum, vel per
 iudicia æquivalentia, aliter ab hoc actu accusan-
 ti ferè omnes omninò deterrentur; quin imò
 excusatur à minori poena, si probat objecisse cri-
 men, eo, quod haberet justam causam, per quam
 crederet commissum fuisse delictum, vel non
 malitiosè accusationem fecisse. Calumniator
 enim verus ille solùm dicitur, qui falsa crimina
 scitenter, & malitiosè intendit. *Lezana tom. 1.*
cap. 27. num. 24. Rodericus sup. art. 8.
 X. Apices juris iudices regularium observare
 non tenentur aliquando; quod ut intelligatur,
 bene aliqua sunt præmittenda. Sciendum igitur,
 quid

quid sit apex juris, & qui nam sint illi apices, qui nam debeant observari, & qui nam possint omitti in judiciis regularium: ex istis quatuor tota quaestio hujus difficultas resolvitur. Igitur Apex juris hic sumitur pro quadam solemnitate induta à jure Civili, vel Canonico de quibusdam circumstantiis requisitis, & servandis in judicando, quæ dicuntur juris subtilitates, ornatus, & ceremoniæ ad protrahendas lites in longum ad favorem reorum, vel eos defendentium: cum verò sine illis circumstantiis indagari possit veritas ex parte judicis, & actoris; & reus defendi ex parte sua, ideo judices Regulares ab illorum observatione eximuntur. Unde *Ulpianus in l. si fidei-jussor 29. ff. mandati*, ait, *de bona enim fide agitur, cui non congruit de apicibus juris*. Ubi gloss. 11. de apicibus juris notat, non esse curandum, sufficit enim bona fides & inspectio veritatis, quod de apice juris accidentali intelligendum est.

Nam apices juris sunt in duplici differentia, alij enim sunt essentielles, quæ judex servare debet, ut, citatio, juramentum de calumnia & de dicenda veritate, probatio per testes super delicto, & accusatio, seu querela judicialis, aut denunciatoria: Et hæc spectant ad ordinem juris essentialis, ita, ut ex eorum omissione corruat omnis processus, quia nihil potest existere sine sua essentia seu substantia: item omnia media, sine quibus veritas indagari non potest, vel reus gravatus defendi, sunt de essentia. Alij sunt

Apices

accidentales, qui nec veritatem probant, nec reum defendunt, sed sunt formalitates in litigationem trahentes, ut reus (licet delin-
 xerit) non puniatur, vel tardius castigetur, vel
 minus, quàm par sit, illi indulgeatur, inter quos
 sequentes, qui dicuntur omnino acciden-
 tales.

Primus est exactio libelli continentis nomen
 delicti, & rei delictum expressum, tempus, lo-
 cus, inscriptionem pœnæ talionis, & alias cir-
 cūstantias; solemnitas enim libelli nihil facit
 ad probationem delicti neque ad defensionem
 reus. *Clement. 2. saepe de verborum significatione, &*
de iur. i. de iur. i. de iur. i. de iur. i. de iur. i.
 possunt omitti, & sunt apices.

Secundus, litis contestatio, quæ est, cum actor
 in iudicio suam intentionem proponit, & reus
 respondet, & hæc non est necessaria in simul-
 tate utriusque, sed praxis est, ut querela recipia-
 tur, & testes examinentur, hæc ignorante reo,
 postea, delicto semiplenè probato, citatur ad
 respondendum, & sic ab eo solùm contestatur
 ex parte sua, & hoc pertinet ad apices, *ead.*

Tertius, feriarum dies dicuntur apices: Unde
 in eisdem diebus, qui sunt festivi, omnes actus iudi-
 ciales accipi possunt, & redigi in scriptis *ead.*

Quartus, dilationes longæ spectant ad hos
 apices, & ideo non concedi possunt reo interro-
 gatus, qui statim respondere debet, & non petere
 dilationem.

dilationem ad respondendum, dantur tamen ad se defendendum, si sit in carcere: dilationes ergo superfluae, & frustratoriae non conceduntur, eadem *Clement. sup.*

Quintus, exceptiones dilatoriae, & appellations frustratoriae spectant etiam ad apices, & ideo non conceduntur, quia non sunt de substantia juris, ex ead. *Clement.*

Sextus, contentiones, & jurgia Advocatorum, & Procuratorum sunt apices, qui repelluntur, quia veritatem potius confundunt, & obsecrant quam manifestent, & ideo impertinentes ad veritatem cognoscendam ead. *Clement.*

Septimus, testium multitudo ultra duos de jure divino necessarios pertinet ad hos apices, & ideo non admittuntur: *Clement. de sancto Juliano cap. 4. & ead. Clement. sup. & Peyrinis litera P. cap. 16.*

Octavus, infamia, praecedens inquisitionem specialem, est etiam apex accidentalis, & consequenter iudex, nulla praecedente, poterit procedere per inquisitionem non solum generalem, sed etiam specialem, *cap. qualiter 24. de accusationibus.*

In quo capite *qualiter*, notandum, quod Papa non obligat iudices ad illud observandum in totum illum ordinem in illo expressum, sub quo *I.* loco numeratur infamia; sed tantum in *IV. & VI.* Iste autem est ordo, qui praescribitur in *cap. Praefato qualiter.* Primus, quod iudex non procedat contra

contra aliquem, nisi præcesserit infamia à pro-
 cedens, & honestis viris non semel, sed sæpè orta;
 secundus, quod veritas perscrutari debet coram
 maioribus Ecclesiæ; Tertius, quod non admitta-
 tur accusatio sine inscriptione pœnæ talionis;
 Quartus, quod copia sit danda reo totius pro-
 cessus, ut possit se defendere. Quintus, quod
 scriptio debeat præcedere accusationem, mo-
 do charitativa denunciationem, & clamorosa
 infamatio inquisitionem; Sextus, quod senten-
 tia formanda sit juxta formam, & tenorem judi-
 cii. Quibus præmissis Papa declarat his verbis:
*Hæc tamen ordinem circa regulares personas non
 præsumimus usquequaque servandum.* Unde colligi-
 tur, quod iudex regularis non tenetur servare
 ordinem ibi expressum in illis sex capitibus (*Us-
 quequaque*) hoc est, in omnibus, & per omnia,
 sed in aliquibus teneri servare, scilicet in *IV.* & *VI.*
 quæ sunt de essentia, & ideo non debent omitti.
 Ceteri vero (ut accidentales, de quibus supra)
 possunt legitimè omitti uti non essentielles; suf-
 ficit enim pro primo accidentali, ut querela ab
 actoris accepta redigatur in scriptis, ut præ-
 scribitur.

Quod autem dicitur in *cap. ea quest. 8. de stat.
 Monach.* quod possint de plano procedere,
 summarie, sine strepitu, simpliciter, & sola veri-
 tate facti inspecta, sic explicatur, ut scilicet, ri-
 tualis, & apicibus juris postpositis, ea solùm, quæ
 ad iudicii vim, & essentiam pertinent, adhibe-
 antur,
 Pars II.

antur, & hoc dicitur summarie, & sine strepitu, & de plano, ut exclusis dilationibus, & ceteris superfluis, sedendi solemnitate, feriatis diebus, & vanis exceptionibus, appellationibus, & tergiversationibus procedatur, sola veritate inspecta. Totum, & idem dicit de omnibus accidentalibus rejectis, & substantialibus servatis *Advocate lib. i. de Discipl. relig. cap. 8. Bordon. cap. 2. praxis criminalis, tom. 5. a num. 3. Thomas a Jesu de Visit. Regul. tract. 3. cap. 1. Lezana cap. 27. tom. 1. n. 20.*

Nota, quod aliàs accusatio non admittebatur sine inscriptione pœnæ talionis, quæ in defuetudinem abiit, cum sit juris apex (ut supra diximus) non attingens veritatem causæ, & ideo non servandus à iudicibus Regularibus. Per hanc enim inscriptionem multi retrahebantur ab accusatione, & delicta remanebant impunita; ideo ab omnibus iudicibus regularibus relicta fuit; si tamen in aliqua Religione pro illa esset aliquod Statutum, ut in nostra Congregatione, servandum erit omninò, & licet ab omnibus rejiciantur dicti apices, potest tamen unusquisq; eos admittere, eo, quod nemo teneatur invitus uti suo privilegio, modò non præjudicent reo, sed sint illi favorabiles. Præterea præsentia rei non est necessaria dum formatur processus; sed informatio testium ita fieri debet occultè, ut, ne querelatus notitiam negotii habens, vel fugiat, vel perturbet iudicium, dum contra illum fit inquisitio, sed

officit, ut finito processu citetur, ut se defendat
in impactis.

XI. Accusare prohibentur foemina propter
ingenii mutabilitatem, & sexus fragilitatem in
criminalibus causis jure Canonico, *l. qui accusare,*
de accusat. & cap. prohibentur 2. quest. 1. pupil-
li infames, & inimici capitales, nisi agatur de
proprio interesse, & si arbitrio judicis taliter ju-
dicabitur *l. quia accusatorem, ff. de accusat. l. in*
testimonium 20. ff. de testibus. Inimici etiam recen-
te reconciliati *cap. accusatores, cap. qui crimen*
4. quest. 1. imò etiam suspecti, *eod. cap. de domo*
inimici prodeuntes, *cap. accusatoribus 3. quest. 5.*
qui cum inimicis commorantur familiariter *eod.*
cap. confanguinei inimicorum cap. cum oporteat,
communicati *cap. in sancta 2. quest. 7.* crimi-
nosi *cap. cum dilectus, de accusat. infames cap. alieni*
1. quest. 7. Apostata, vel de fide suspecti *cap. non*
testis 2. quest. 7. & cap. suspectos 3. quest. 5. hære-
tici *cap. pagani 2. quest. 7.* (hæreticus autem dici-
tur, etiam in contumacia condemnatus) infide-
les pagani, Judæi, calumniatores, & qui falsum
testimonium dixerunt *cap. Similiter 3. & seq. quest.*
1. cap. constituimus 3. quest. 5. conspiratores *cap.*
omnes 3. quest. 5. qui odio quemlibet prosequun-
tur *cap. eod.* Dominus adversarii *cap. eod.* alieni-
genæ, quia accusatorem, & accusatum ejusdem
judici oportet esse subjectos, ut puniri justè pos-
sit. Inopes, servi, liberti, facillè namque propter
inopiam subornantur: illi deniq; omnes, qui
f 2 testes

testes esse prohibentur *cap. super prudentia 12. q. 2. cap. ipsi Apostoli, & cap. testes 2. quest. 7.*

XII. Certum est, posse accusatorem, imò debere, desistere, si deprehendit se errasse, quia putavit hunc fuisse auctorem criminis, vel si res incipit esse dubia perseverante dubio post diligentem inquisitionem, vel si videt se probare non posse, tunc enim pergere in accusatione esset calumniari. Certum est etiam posse desistere, si iudex accusationem nolit admittere, vel admissam rescindat. Quando autem possit accusationem rescindere, videtur, scilicet, cum videt libellum habere aliquem defectum substantialem, vel, si accusatur aliqua persona, quæ non potest sine magna perturbatione reipublicæ puniri, tunc enim iudex supremus seu Princeps potest inchoatam accusationem abolere, etiamsi accusator privatâ causâ accuset, ut suas injurias persequatur. Iudex verò inferior potest ab initio non admittere, & repellere, sed admissam non potest ex auctoritate abolere, sed suspendere, & dissimulare, & interim totum negotium principi exponere.

In causa civili potest accusator à lite recedere, sive per gratiam, sive per transactionem, si tamen agitur de famoso delicto, quale est v. g. furtum, non potest transigere post contestationem litis sine iudicis auctoritate, alioquin notatur infamia, ut patet *l. furti 6. §. pactus, ff. de Collusione detegenda.* In causa verò criminali ante litem in-

choatam licitum est desistere per gratiam, post
 inchoatam non est licitum sine iudicis au-
 thoritate, neq; sine consensu rei, si fuit ex accusa-
 tione infamatus, quod si aliter desisterit, pœna
 extraordinaria punitur infamix, si crimen est
 publicum, quod accusaverat, si est privatum, pu-
 nitur arbitrio iudicis *Lessius de just. & jure, lib. 3.*
cap. 30. dubit. 3. n. 14.

XIII. Nemo condemnatur per publicam
 sententiam, nisi per publicam scientiam constet
 iudici de crimine, & criminis auctore. Tribus
 modis crimen constare potest: *I.* si ipse
 reus cum tribus, vel quatuor aliis deprehendit
 aliquem in flagranti delicto. *II.* si reus in judi-
 cio confitetur crimen. *III.* si testibus convin-
 catur. Dico igitur, quod, quando per testes in-
 quitur, in criminalibus requiri & sufficere duos
 testes legitimos, fide dignos, & omni exceptione
 carentes; est communis omnium DD. sententia,
 colligitur ex *l. ubi numerus 12. ff. de testibus,*
cap. cum esse 10. de testam. ita, ut unus non suf-
 ficiat, facile enim perverti posset; duos autem
 pervertere, & efficere, ut conformiter loquantur,
 nunquam se falsitas prodat, est valdè difficilè:
 Hinc non obstat quo minùs jus Civile vel Cano-
 nicum in aliqua causa possit plures requirere;
 nam ad condemnandum Cardinalem Episcopum
 testes 72. requiruntur, ad Presbyterum Cardina-
 lem 64. ad Diaconum Cardinalem 27. ad reliquos
 Clericos 7. ut patet *cap. Prasul. 3. 2. quest. 5. ex*

Sylvestro Papa, In praxi tamen non servatur hic numerus testium.

Præterea hic numerus in lege veteri ita fuit definitus, ut patet *Deuteronom. 17.* In ore duorum, aut trium testium peribit, qui interficietur. Et nemo occidatur uno contra se dicente testimonium, & *cap. 19.* Non stabit unus testis contra aliquem, quidquid illud peccati, & facinoris faciat, sed in ore duorum aut trium stabit omne verbum. *Matth. 18.*

Duo autem testes requiruntur præter accusatorem jure Civili & Canonico, quia iudex non procedit sine accusatore, vel ejus vicem supplente, nisi crimen sit manifestum; tunc enim fiscalis agit ex scientia duorum testium. Ut autem duo testes plene probent, requiritur, & debent esse jurati, ut de eodem facto probent, & externo sensu pereceperint, & sint omni exceptione majores. De his quatuor qualitatibus agitur in *cap. de testib.*

An autem juramentum sit exigendum? Dico de jure communi non exigi, ut expressè dicitur in *cap. Romana*, §. *sanè de censibus*, & in fine capituli ait, servandam esse hanc formam ab omnibus Prælatiis, præsertim in visitationibus, salvis tamen consuetudinibus, & statutis religionum approbatis. Unde in aliquibus præcipitur sub juramento, in aliis præcipitur in virtute sanctæ Obedientiæ, & apud alios sub poena excommunicationis, multi tamen exigunt juramentum: pro

accusationibus verò non est difficultas, quin
debeat exigi iuramentum, & de hoc omnes ferè
conveniunt, sicut & in inquisitione speciali, ut
dicitur infra.

XIV. Quotiescunq; crimen est probabile in
iudicio, non tenetur accusator ex iustitia præmit-
tere secretam monitionem, sed potest sine injuria
accusationem instituere, quia tunc propter bo-
num publicum concessa est accusatio, vel denun-
tatio, ut crimina in aliorum exemplum punian-
tur, & sic omnes à malo absterreantur, neq; reus
possit conqueri de injuria sibi facta, quod antè
non fuerit monitus. Objiciunt aliqui, denuncia-
torem teneri priùs monere peccatorem, si credit
eum emendandum; Sed respondeo, quando de-
nunciat, denunciatione Evangelica, si putet,
quod sit privatim emendandus, debet monitio-
nem præmittere, qui verò juridicè denunciat,
non tenetur, quia prior non instituitur ad puni-
tionem, ex ea enim nemo puniri potest, sed solum
ad fratris emendationem: posterior verò, seu qui
juridicè denunciat, aut accusat, spectat ad puni-
tionem propter bonum publicum, & etiamsi es-
set privatim emendandus, subest tamen justa ra-
tio illum deferendi, nempè, ut puniatur & ejus
punitioe alii terreantur: si tamen persona esset
bonesta, & delictum occultum, lege charitatis te-
neris ipsum monere ut à crimine desistat; quod si
crimen est contra bonum publicum, non

teneris, *Less. sup. dubit. 2.*

f 4

CA-